

8-сынып

КӨРКЕМ ЕҢБЕК

Оқулық

ұл балаларға арналған нұсқа

Айдар аттары:

Тірек сөздер:	Сабақта қарастырылатын тақырыпқа байланысты терминдер
Анықта	белгілі бір өнімді орындау жолдарын, әдістерін анықтауға арналған тапсырма
Назар аудар	ұсынылған жағдайды өз бетінше зерделеуге арналған тапсырма
Зертте	ұсынылған жағдайды өз бетінше зерттеуге арналған тапсырма
Суреттерге қара	суреттерді зерттеу арқылы сипаттамалық ерекшеліктерді анықтауға арналған тапсырма
Орындап көр	қандай да бір іс-әрекеттерді орындау және дағдыларды меңгеруге арналған тәжірибелік тапсырма
Ойлан және сұрақтарға жауап бер	оқылған тақырып бойынша рефлексия жасауға арналған сұрақтар
Есте сақта!	есте сақтауға арналған маңызды ережелер жиынтығы
Сен білесің бе?/Оқы, қызық!	сабақ тақырыбы бойынша қызықты факт
Қауіпсіздік ережелері	қауіпсіз жұмыс істеу ережелерін сақтау туралы ескерту
	бейнематериалдарды көруге және жүктеуге мүмкіндік беретін QR-код

Көркем еңбек (ұл балаларға арналған нұсқа): жалпы білім беретін мектептің 8-сыныбына арналған оқулық. – 144 б., сур.

Кіріспе

Құрметті дос!

Сенің қолыңдағы «Көркем еңбек» пәнінің оқулығы мозаика өнерінің ерекшеліктерімен, ұлттық тұрмыстық бұйымдармен, үстел ойындарымен, сондай-ақ тұрғын үйдегі қауіпсіздік пен жайлылықты қамтамасыз ету тәсілдерімен таныстырады.

Сен бұл тарау тақырыптарын меңгере отырып:

- мозаикалық бұйымдар жасауға қолданылатын кейбір тәсілдермен танысасың;
- қайталама және табиғи материалдардан мозаика техникасында бұйымдар жасайсың;
- дәстүрлі материалдар мен оларды өңдеу тәсілдері туралы білесің;
- тұрмыстық техниканы қауіпсіз пайдалану ережелерін меңгересің;
- тұрғын үйді жөндеу мен әрлеудегі заманауи тәсілдермен танысасың.

Сабақта алған білімдерің саған:

- мозаика техникасында көркем бұйымдар жасауға;
- ағаш пен былғарыдан қарапайым бұйымдар істеуге;
- ұлттық нақыштағы үстел ойындарын әзірлеуге;
- жөндеу жұмыстары кезінде ата-анаңа көмектесуге мүмкіндік береді.

Сабақтарда меңгерген дағдылар мен білімдер айналаңдағы заттарға жаңа көзқараспен қарауға, шығармашылық идеялар ойлап табуға көмектеседі.

Саған сәттілік пен шабыт тілейміз!

Оқуда жасанды интеллектіні пайдалану жөніндегі ұсынымдар

1. Жасанды интеллектіні көмекші ретінде пайдалан. Жасанды интеллект идеяларды, мысалдар мен түсіндірмелерді табуға көмектеседі, алайда қорытындылау, шешім қабылдау және оқу жұмысын рәсімдеу оқушыдан өз бетінше орындауды талап етеді.

2. Жасанды интеллектіні идея іздеу және жұмысты жоспарлау үшін қолдан. Оның көмегімен:

- жоба немесе бұйым үшін бірнеше идея ұсынуға;
- жұмыс жоспарын құруға;
- әрекеттердің орындалу ретін нақтылауға болады.

3. Алынған ақпаратты тексер. Жасанды интеллект берген жауаптарда сәйкессіздіктер болуы мүмкін. Сондықтан алынған ақпаратты оқулықпен, мұғалімнің түсіндірмесімен және сенімді дереккөздермен салыстыру қажет.

4. Промтты (жасанды интеллектіге берілетін сұранысты) қалай дұрыс жазу керек? Промт – жасанды интеллектіге берілетін нақты әрі түсінікті тапсырма. Онда не істеу керектігі; тапсырманың кімге арналғаны (7–8-сынып оқушысы); жауаптың форматы (қысқаша, тізім немесе кесте түрінде); шектеулер (қарапайым тілмен, артық мәліметсіз) көрсетілуі тиіс.

Промт үлгісі: «Үстел ойынының дизайны деген ұғымды 7-сынып оқушысына қарапайым тілмен, қысқаша түсіндір».

Этика және академиялық адалдық Жасанды интеллектіні пайдалану барысында:

- оны дайын жұмыстың көзі емес, көмекші құрал ретінде қолдану;
- тапсырмаларды өз бетінше орындап, алынған ақпаратты өңдеу;
- жасанды интеллект жасаған жұмыстарды толық авторлық жұмыс ретінде ұсынбау;
- идея іздеу кезінде жасанды интеллект қолданылғанын көрсету;
- жеке деректерді енгізбеу, сыпайы қарым-қатынас жасау нормаларын сақтау.

Әлеуметтік желілерде шығармашылық жұмыстарды жариялау жөніндегі ұсынымдар

Өз шығармашылық жұмыстарыңды таныстырылым түрінде немесе әлеуметтік желілерде жариялау кезінде желілік этика ережелерін сақтау маңызды.

1. Тек өз жұмыстарыңды жарияла. Өзің дербес орындаған немесе оқу тапсырмасы аясында жасалған суреттерді, мәтіндер мен таныстырылымдарды ғана орналастыр.

2. Авторлықты көрсет. Жариялау кезінде жұмыстың өзіңе тиесілі екенін белгіле (аты-жөнің, сыныбың, мектебің (жеке деректерді көрсетпей).

3. Қауіпсіздік ережелерін сақта. Мекенжайыңды, телефон нөміріңді, құпиясөздерді және құжат деректерін жариялама. Мұғалім ұсынған жағдайда жабық немесе оқу аккаунттарын пайдалан.

4. Этика және қарым-қатынас мәдениетін сақта. Адамның жеке басын қорлайтын пікірлерден, орынсыз жазбалардан және өзгенің жұмыстарын рұқсатсыз жариялаудан аулақ бол. Басқа пайдаланушылардың пікірлерін құрметте.

5. Дұрыс қолтаңба мен сипаттама қолдан. Жұмыстың идеясын, пайдаланылған материалдарды немесе орындалу техникасын қысқаша сипатта. Мәтін түсінікті әрі сауатты рәсімделуі тиіс.

6. Академиялық адалдықты сақта. Егер жұмысты орындау барысында идеялар, бейнелер немесе цифрлық құралдар (оның ішінде жасанды интеллект) қолданылса, бұл туралы сипаттамада көрсет.

1

Сәндік-қолданбалы өнер

Жас дос!

Сен бұл тарауда мозаиканың таңғажайып әлемімен танысасың. Ежелгі монументалды-сәндік өнер түрінің пайда болуы және даму тарихымен танысасың.

Тарау тақырыптарын оқу саған мозаиканың ерекшеліктерін тереңірек түсінуге, түрлі материалдардың (тас, смальта, әйнек) мозаикалық туындылар жасауға қолдану мүмкіндіктерін білуге және осы өнер түріне деген өз көзқарасыңды қалыптастыруға көмектеседі.

Сен еліміздегі мозаика өнерімен және осы бағытта еңбек етіп жүрген суретшілермен танысасың.

Мозаикада қолданылатын материалдардың түрлері мен қасиеттерін, жапсыру тәсілдерін меңгеріп, алған біліміңді тәжірибеде қолданасың. Жұмыс негізін дайындауды түстердің үйлесімі мен фактураға сәйкес мозаика тастарын таңдауды және оларды үйлестіріп төсеуді, сондай-ақ мозаикалық панноны бекіту мен соңғы өңдеуге арналған ерітінділер мен жабынды қолдануды үйренесің.

М. Кенбаев, Н. Цивчинский. «Еңлік – Кебек» мозаикалық панно фрагменті.
Смальта. 1965 ж., Алматы.

1.1

Мозаика – сәндік-қолданбалы өнердің бір түрі

Сен осы тақырыпты меңгере отырып:

- мозаика өнерімен және оның даму тарихымен танысасың;
- мозаиканы анықтауды үйренесің.

Тірек сөздер:

мозаика
микромозаика
тессералар

Суреттерге қара

Суреттерде берілген бұйымдар несімен ерекшеленеді? Сеніңше, бұл бұйымдар қандай тәсілмен және қандай материалдардан жасалған?

Гүл құмыралары

Қабырға айнасы

Сәндік шар

Түрік шамдары

Керамикалық панно

Үстел шамы

Зертте

Мозаика – тас, шыны, смальта немесе керамика сияқты әртүрлі материалдардың кішкене бөліктерін негізге бекіту арқылы кескіндер мен үлгілерді жасау әдісі. Мозаика – монументалды-сәндік өнердің ежелгі түрі, оның көмегімен үлкен композициялармен қатар, кіші панноларды жасау арқылы кеңістіктерді безендіріп, сәндейді.

Мозаика – сенімділік, беріктік пен тұрақтылықтың нышаны, өткен дәуірлердің тарихын жеткізетін мәдени мұраның бөлігі болып табылады. Оның айрықша ерекшелігі сәулет өнерімен байланысынан көрінеді. Мозаикамен қабырғаларды, төбелерді, едендерді безендіре отырып, ерекше әсерлі көріністер жасауға болады.

Микромозаиканы жасауда **тессера** деп аталатын смальтаның кішкене бөлшектерін қолданады. Бейнені көптеген ұсақ, түрлі түсті фрагменттерді (тессераларды) ретімен жапсыру арқылы салады. Мозаиканы интерьерді (мысалы, ванна бөлмелері мен бассейндер), ғимараттардың қасбеттерін безендіру және сәндеу, сондай-ақ көркем панноларды жасау үшін пайдаланады.

Мозаика тарихынан

Мозаика өнері біздің дәуірімізден бұрынғы IV мыңжылдықта Месопотамияда пайда болды. Онда түрлі түсті сазды сыналарды қабырғаларға бекіту арқылы алғашқы ою-өрнекті композициялар жасалған.

Мысырда шыны және тас элементтерінен тұратын мозаикамен сарайлар мен ғибадатханаларды безендірген. Антика дәуірінде кең қолданысқа ие болды: гректер ою-өрнектерді жасау үшін түрлі түсті тастарды қолданған, ал римдіктер тессералар көмегімен үйлерді, храмдарды және қоғамдық ғимараттарды безендіру үшін композициялы мозаикалар жасаған.

Византиялық кезең (IV–XV ғасырлар) мозаика өнерінің «алтын ғасырына» айналды. Шіркеулер мен сарайлар библиялық сюжеттерді жарқын палитрамен, алтын және күміс тессераларды қолданып жасалған үлкен композициялармен безендірілген.

Мозаика «Maenad». Зевгма (Газиантеп) қаласы, Түркия. Біздің заманымыздың II немесе III ғасыры.

Иерусалимдегі Жартастағы күмбез мешіті. 687–691 жылдар.

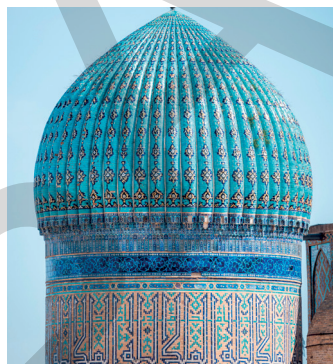

Шеки қаласындағы Шеки хандарының сарайы, Әзербайжан. XVIII ғасыр.

Сен білесің бе?

Түркістан қаласындағы Қожа Ахмет Ясауи кесенесінде мозаика өнерінің элементтері қолданылған. Кесененің ішкі және сыртқы қабырғалары ерекше мозаикалық декормен безендірілген. Негізгі әрлеу элементтері ретінде майоликалық қыштақтар, глазуrlenген кірпіштер қолданылған, оның бәрі Әмір Темір дәуіріндегі сәулет өнерінің үлгісі болып табылады.

Мозаикалық композициялар кесененің киелі орын мәртебесіне сай рухани және қасиетті атмосферасын құрайды. Кесененің декоры мен түстері сол кезеңдегі діни ұғымға сай ислам дәстүрі мен мәдениетін танытады.

Түркістан қаласындағы Қожа Ахмет Ясауи кесенесі

Заманауи өнердегі мозаика

XX ғасырдың басында сәулетші Антони Гауди мозаиканың дамуына үлкен үлес қосқан. Ол Trencadís (каталон тілінен аударғанда «сындыру» дегенді білдіреді) әдісімен керамика, шыны, тас сынықтарынан цемент ерітіндісін қолдана отырып, ою-өрнектер жасаған. Бұл әдіс оның туындыларына қайталанбас қолтаңбасын қалдырып, сәулет өнеріндегі ерекше әдіске айналды.

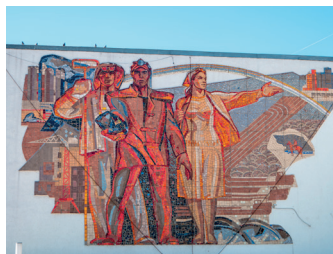
Кеңес кезеңінде мозаика сәулет өнерінде кең қолданылған. 1930 жылдардан бастап мозаика монументалды ғимараттардың әрленуінде жиі қолданылатын әдіске айналды. Монументалды мозаика Қазақстанда XX ғасырдың екінші жартысында қарқынды дамыды. Ол қоғамдық және монументалды құрылыстарды көркемдік тұрғыда безендірудің кең таралған тәсілдерінің біріне айналды.

Қазақстандық суретшілер – Қанапия Телжанов, Молдахмет Кенбаев, Михаил Антонюк және басқа да шеберлер – ою-өрнектің қанықтылығымен, композиция динамикасымен және халықтың терең

Гуэль саябағы.
Барселона, Испания.
Антонио Гауди

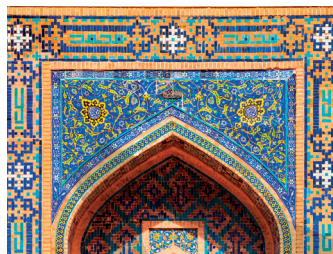
тамырлы мәдениетін бейнелейтін туындылар жасады. Бұл ауқымды мозаикалық жұмыстар бүгінгі күнге дейін Қазақстан қалаларындағы түрлі ғимараттарды көркемдеуге пайдаланылып келеді.

Одақтар үйінің мозаикасы.
Қарағанды, Қазақстан

Неке сарайының
қасбетіндегі мозаика.
Алматы, Қазақстан

Ойылған кашинді
мозаика. Ұлықбек
медресесі, Самарқанд.
Өзбекстан (1417 ж.)

Оқы, қызық!

Астана қаласындағы «Астана Арена» стадионында фотомозаика форматында Бауыржан Момышұлының алып портреті салынған. Көлемі 2 736 м² құрайтын композиция «Әлемдегі ең үлкен портрет» ретінде «Гиннестің рекордтар кітабына» тіркелген. Оны салуға Ұлы Отан соғысындағы Жеңістің 80 жылдығына және Кеңес Одағының Батыры Бауыржан Момышұлының 115 жылдығына орай елорданың шығармашылық ұжымдары, педагогтері мен оқушылары қатысқан.

Орындап көр

Сенің қалаңдағы немесе жақын аймақтағы ғимараттарда, саябақтарда, мұражайларда немесе басқа да жерлерде қолданылған мозаикаларды зертте:

- мозаиканың композициясына қандай мазмұн негізге алынған?
- ол қандай материалдардан жасалған?
- оны қай кезеңге немесе стильге жатқызуға болады?

Зерттеу барысында жазбалар жасап, нобайлар сыз.

Ойлан және сұрақтарға жауап бер

1. Мозаика сәндік-қолданбалы өнердің басқа түрлерінен несімен ерекшеленеді?
2. Мозаикада қолданылатын материалдар мен әдістер түрлі тарихи кезеңдерде қалай өзгерген?
3. Сені мозаика өнері немен таңғалдырды немесе қызықтырды?

1.2

Мозаика техникалары: материалдары мен тәсілдері

Сен осы тақырыпты меңгере отырып:

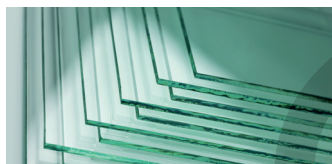
- мозаиканы салуға арналған құралдар мен материалдар туралы білесің;
- мозаиканы құрастыру және жапсыру техникаларымен танысасың.

Тірек сөздер:

интарсия
инкрустация
тікелей және кері
әдістер
матрицалық жинақ

Суреттерге қара

Шыны, тас және бор қандай қасиеттерге ие? Оларды сәулетте, дизайнда немесе тұрмыста қалай пайдалануға болады? Өз таңдауыңды негізде.

Шыны

Тас

Бор

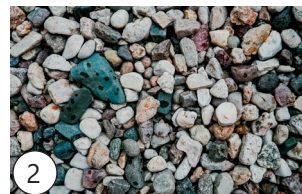
Мозаикаға арналған материалдар

Мозаикалық панноны жасау үшін шыны, керамика, тас, металл, табиғи материалдар (органика) қолданылады. **Смальта** мозаикада кең қолданылатын материал (1-сурет). Ол түрлі түсті, бұлыңғыр шыны пластина немесе шаршы тәріздес пішінді материал.

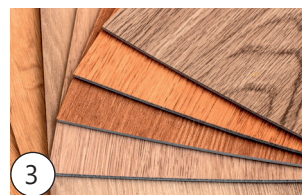
1

Мозаикада түрлі жынысты және табиғи түрлі түсті **тастар** қолданылады (2-сурет). Оларды мозаикада қолдану үшін жұқа пластиналарға тіледі немесе тастардың табиғи пішінінде пайдаланады. Сонымен қатар бақалшықтар мен сүйектер де қолданылады.

2

Шпон (3-сурет) әртүрлі ағаштардан (қызыл ағаш, емен, шаған) жұқа тақтайша түрінде қиылады.

3

Зертте

Мозаикалық композициялар әртүрлі әдістермен жасалады, мақсатқа қарай материалдар мен тәсілдер таңдалады. **Тікелей әдісте** (римдік және византиялық мозаика) смальтаның тессералары желімді ерітіндіге тікелей батырылады (4-сурет). Бұл әдіс бейнені кескіндемеге айналдырып, реңктерді ойнатады. Тастардың арасынан шығып тұратын желімді ерітінді мозаикаға қосымша көрік береді.

Кері әдісте (венециандық мозаика) мозаика «айнадан» көрінген сурет үстіне «құрғақ» тәсілмен жинақталып, содан кейін негізге жабыстырылады (5-сурет). Қайта өрлеу дәуірінде бұл әдіс шіркеу қасбеттері мен қоғамдық ғимараттарда кең қолданылды. Сондай-ақ кескіндемелік бейнелердің ұзақ сақталуы үшін олардың көшірмелері мозаикалық панноларға салынған.

Матрицалық жинақтар стандартты элементтерден тұратын үлкен композицияларды салу үшін қолданылған (6-сурет). Ұяшықтары бар пластикалық «матрица» тегіс панноларды құрастыруға көмектеседі, онда көркемдік жағына қарағанда дәлдік пен қауіпсіздікке баса назар аударылады.

Түсі, фактурасы және текстурасымен ерекшеленетін басқа материалдан (әдетте бұйымның жазық бетімен бір деңгейде) кез келген бұйымның бетін безендіретін техниканы **инкрустация** деп атайды.

Интарсия – инкрустацияның бір түрі: бұйым бетіне басқа материал бөлшектері ойылып кіргізіледі. Бұл мозаика түрі қолмен жасалып, интерьердегі жиһаздар мен бұйымдарды безендірудің қымбат тәсілі болып есептеледі.

Маркетри – көркемдік инкрустацияның бір түрі. Бұл тәсілмен әртүрлі ағаш түрінен жасалған шпондардан бұйымның бетіне ою-өрнекті композициялар мен сюжеттік картиналарды жинақтап жабыстырады.

Сен білесің бе?

ART OSKOLOK — 2019 жылы құрылған алматылық мозаика студиясы. Табиғи тас, смальта және шыны қыштақтайлардан өнер туындыларын жасайды және мозаика өнері бойынша шеберлік сабақтарын өткізеді.

Интарсия

Маркетри

Мозаикамен жұмыс істеуге арналған құралдар

Жұмысқа қажетті құралдар мозаика жасалатын материалға байланысты таңдалады. Тас, шыны, керамика және смальтаны өңдеуге **балға мен кескішті**, ал мозаиканы жинақтауға **қысқыш пен пинцетті**, желімді жағуға **шпательді** қолданады.

Ағаш мозаикасын (маркетри, интарсия) жасау үшін **пышақ, кескіш, лобзик, қашау және дайын үлгілер** қолданылады. Бөлшектер преспен немесе қысқыштармен бекітіліп, беті тегістеледі және лакпен қапталады.

Металл және пластиктен мозаика жасау үшін **металл қиятын қайшылар, сым кескіштер, дәнекерлеу үтіктері мен панноны жинақтауға арналған матрицалар** қолданылады.

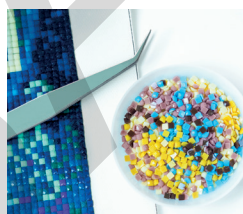
Мозаикаға арналған дискілі қысқыштар

Победит ұштары бар балға

Қысқыш

Пинцет

Мозаиканы негізге бекіту үшін әртүрлі желімдер мен ерітінділер қолданады. Тас, керамика, смальтаны жапсыруға арналған арзан материалдардың бірі **цемент ерітінділері мен желімдер**. Олар берік ұстайды, сондықтан мозаиканың көптеген түрлерінде пайдаланылады.

Полиуретанды және эпоксидті желімдер өте берік әрі су өткізбейтін қасиетке ие. Шпонмен жұмыс істеу барысында **ПВА және ағаш (столярлы) желімдері** көп қолданылады. Олар металдан жасалған мозаиканы дәнекерлеп, механикалық бекітпелермен бекітеді.

Тастан жасалған мозаика

Ағаштан жасалған мозаика

Смальтадан жасалған мозаика

Шыныдан жасалған мозаика

Орындап көр

Мозаиканы негізге жапсыруға арналған материалдар туралы әртүрлі дерек-көздерден оқып, таныс. Оларды таңдауда неге назар аудару керек? Жұмысты істеу үшін қандай құралдар қажет? Нәтижелерін кестеге жаз. Кестені Power Point, Canva бағдарламасында таныстырылым ретінде жасауыңа болады.

Үлгі

Мозаика түрлері	Жинақтау әдісі	Құрал-жабдықтар	Жапсыру түрлері
Тастан жасалған мозаика	Кері, тікелей	балға, кескіш, шпатель	Цемент ерітіндісі және сылақ
Қышқақтай сынықтарынан жасалған мозаика			
Ағаштан жасалған мозаика			
Пластиктен жасалған мозаика			
Металдан жасалған мозаика			

Ойлан және сұрақтарға жауап бер

1. Мозаиканы не үшін жасайды? Оның басқа өнер түрлерімен салыстырғанда ерекшелігі неде?
2. Мозаика жасайтын материалдарды таңдауда неге назар аударған жөн?
3. Сенің ойыңша, таңдаған материал мозаиканың әсемдігі мен беріктігіне әсер ете ме?
4. Күнделікті өмірдегі қарапайым заттардан әдемі мозаика жасауға бола ма? Мысал келтір.

1.3

Нобайды сызу және материалдарды таңдау

Сен осы тақырыпты меңгере отырып:

- мозаикаға арналған суреттің ерекшеліктері жөнінде білесің;
- мозаикалық панноға арналған сурет нобайын сызасың;
- мозаиканы сызуға арналған техника мен материалдарды таңдайсың.

Тірек сөздер:

нобай

технологиялық карта

Нобай дегеніміз не?

Нобай – бұл болашақ өнер туындысы, ғимарат немесе техникалық нысанның жалпы идеясын танытатын, алдын ала тез салынатын сурет немесе алғашқы сызбасы, алайда олардың соңғы нұсқасы емес. Суретшілер болашақ композицияда заттардың орналасу тәртібін, түстердің палитрасын және жарықтануын анықтап көрсету үшін нобайлар сызды. Нобайларды қарындаш, бояу (акварель, гуашь, май), көмір немесе пастельді пайдаланып, кез келген техникада салады.

Интерьер нобайы

Жүзік нобайы

Трансформер нобайы

Зертте

Мозаикалық панноны салуда нобайды сызу маңызды кезең болып табылады. Мозаикаға арналған нобайды салу барысында мынаны ескеру қажет:

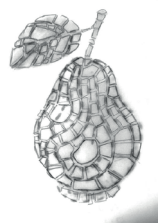
- материалдың түрі мен қасиеті (мысалы, смальта, шыны, тас) және оның түстері. Әртүрлі материалдардың бір түстен екінші түске ауысу мүмкіндіктерін пайдаланып, суретті анық етіп салуға болады. Мозаиканың кішкене бөлшектері (тессералар) түстен-түске біртіндеп ауысуға мүмкіндік береді, сондықтан да бұл көрініс нобайда көрсетілуі қажет;

- дайын мозаика кеңістікте үйлесімді көріну үшін оның орналасатын жерін (еден, қабырға, төбе немесе бұйымның беті), интерьер стилін ескере отырып, композиция құрастыру қажет.

Мозаиканың нобайын крест, сызықша, нүкте сияқты шартты белгілер көмегімен сызба түрінде жасауға болады, онда бұл белгілер қандай да бір түсті білдіреді.

Барлық жайттарды талқылағаннан кейін, болашақ бұйым нәтижесіне сенімді болу үшін және материалдарды, жинақтау техникасы мен тессералардың модульдік өлшемін анықтау мақсатында мозаиканың кішкене бөлігін жинақтауға болады.

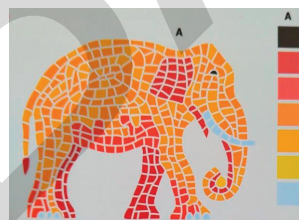
Тәжірибелік жұмысты орындау үшін технологиялық карта жасалады, ол – жұмыс барысын сипаттап, реттейтін және қажетті ресурстарды (шикізат, материал, жабдық, еңбек шығыны) анықтайтын құжат. Технологиялық картада дайын өнімнің нобайы, қажетті ресурстар тізімі, жұмыстың қадамдық сипаттамасы беріледі.

Алмұрт нобайы

Алмұрт мозаикасы

Түрлі түстермен салынған пілдің нобайы

Ойлан

Суреттерге қара және сұрақтарға жауап бер:

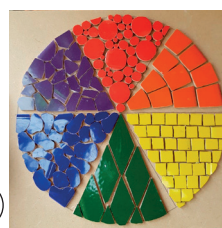
- 1 және 2-суреттердегі бейнелер несімен ерекшеленеді?
- Мозаиканы қабылдауға тессералардың пішіні мен жинақтау әдісі әсер ете ме (3-сурет)?
- Мозаиканың нобайын салу барысында нені ескеру керек?

1

2

3

Орындап көр

Мозаикаға арнап нобай жаса. Бірақ алдымен:

- мозаиканың тақырыбын ойластырып, материалын (смальта, тас, шыны) таңда;
- мозаикалық панноның орналасатын жерін анықта (қабырғада немесе еденде, көшеде, өнімнің бетінде және т. б.);
- суреттің өлшемі мен масштабын нақтыла;

- мозаиканың нақты бейнесін жасау үшін қандай түстердің қолданылатынын анықтап, материалдың қасиеттері мен құрылымына назар аудар;
- тессералар мен бөлшектерінің пішінін анықта, ол әртүрлі пішінді (шаршы, тікбұрышты, дөңгелек, сынық және т. б.) болуы мүмкін;
- интерьер немесе экстерьер стилін, бұйым пішінінің ерекшеліктерін ескер.

Дайын сурет немесе фотосуретті компьютерлік бағдарламалардың көмегімен (Adobe Illustrator, Fotor GoArt және ЖИ көмегімен) мозаикалық суретке айналдыруға болады.

Технологиялық картаны дайында

Технологиялық карта жаса, онда жұмыс ретін нақтылап, сипаттап толтыр.

№	Жұмыс реті	Материалдар мен құралдар
1.	Нобайды сызу	
2.	Материалдарды таңдау	
3.	Негізін дайындау (таңдалған материалға байланысты)	
4.	Суретті негізге көшіріп салу	
5.	Тессераларды жинақтау және жапсыру	
6.	Бөлшектер арасын ерітіндімен толтыру	
7.	Соңғы өңдеу жұмысы	

Мозаикаға арналған материалдарды дайында

Нобай және технологиялық картаға сәйкес материалдарды дайында:

- **қайта өңделетін заттар** – пластик, қыштақтайлар және т. б.;
- **табиғи материалдар** – тас, малтатас, бақалшық, ағаш кесінділері;
- **арнайы дайындалған материалдар** – смальта, мозаикалық қыштақтайлар, шыны, шпондар және т. б.

Мозаикаға арналған материалдарды (тессералар) пішіні, өлшемі және түсі бойынша сұрыптау қажет. Мозаиканы бекіту үшін цемент ерітіндісін, желімді, эпоксидті шайырды немесе арнайы қоспаларды қолдануға болады.

Қолданылатын материалға қарай кескіш, балға, қысқыш, желім мен ерітіндіге арналған ыдыстар, оны жағуға арналған шпательдер, сызғыш, қарындаш, нобай қағазы, бұйымды тазартуға арналған щетка мен губкаларды дайындау қажет.

Ойлан және сұрақтарға жауап бер

Қалай ойлайсың, әртүрлі материалдарды (мысалы, тас пен шыны) бір бұйымды безендіру үшін қолдануға бола ма? Оның қандай артықшылықтары бар?

1.4

Мозаикалық панно негізін дайындау

Сен осы тақырыпты меңгере отырып:

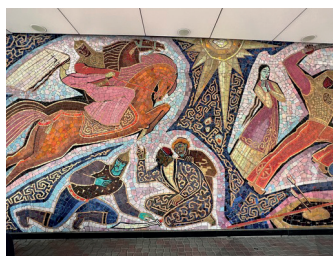
- мозаиканың негізіне арналған материалдарымен танысып, қажеттісін таңдайсың;
- мозаикалық панно негізін дайындайсың.

Тірек сөздер:

грунттау қоспасы
егеуқағаз
шпатель

Суреттерге қара

Мозаика негізіне қандай материалдар алынған? Қалай ойлайсың, мозаика негізіне бұл материалдардың таңдалуы немен байланысты?

«Еңлік–Кебек» панносы.
Фрагмент. Алматы,
Қазақстан. 1965 ж.

Таш-хаули сарайы. Хиуа,
Өзбекстан. 1830 ж.

Римдік мозаика.
Ұлттық мұражай. Бардо.
Тунис

Зертте

Мозаикалық панноға арналған негізді дайындау берік әрі тегіс бетті (фанера, гипсокартон, бетон) таңдау, оны тазалау және желім жағуға әзірлеуден басталады. Содан кейін сурет контуры белгіленіп, дайындалған желімге мозаикалық элементтер төселеді. Мозаиканың негізін таңдауда мынаған көңіл бөлген жөн:

1. Мозаика негізі мықты, қатты және композициясына байланысты кез келген пішінді болу мүмкін. Жоғары ылғалдылықтағы орындарда, мысалы, хамамда, металл немесе арнайы композициялық материалдар сияқты ылғалға төзімді негіздер қолданылады.

2. Негіздің беті иілгіш және сазды болмауы қажет, себебі олар тұрақсыз әрі сенімсіз болады.

Мозаиканың негізі ағаш, гипсокартон, бетон, гипс, тас, цементтен жасалуы мүмкін. Тікелей және кері жинақтауда, мозаиканы қабырғаға орнату барысында монтажды тор қолданады, оның арматуралық қасиеттері мозаиканы бір-бірімен жақсы біріктіре отырып, қабырғаға немесе басқа жазықтыққа орнату жұмыстарын жеңілдетеді. Сонымен қатар монтаж торын мозаиканы үлдірге кері жапсыру әдісінде де қолданады.

Мозаикаға арналған негіздің жазықтығы таза және тегіс болуы керек, бетіндегі кедір-бұдыр, жарықтарды жамап, жөндеу керек. Егер қажет болса, негізді нығайтуға көмектесетін праймермен өңдеу керек.

Грунттау қоспасы – бұл жазықтық бетін келесі қабатқа дайындайтын арнайы құрылыс қоспасы. Мозаиканы төсемес бұрын қоспаны жазықтық бетіне жағып шығады. Грунттау қоспасы мына мәселелерді шешеді:

- ұнтақталмас үшін борпылдақ жазықтарды нығайтады;
- жарық, шұңқыр, бос жерлерді толтырады, негізді тегістейді, бұл желімнің немесе ерітіндінің шығынын азайтады;
- келесі қабаттың негізбен берік ұстасуына әсер етеді, тегіс жазықтарда жеңіл кедір-бұдыр әсерін береді.

Есте сақта!

Мозаиканы цемент ерітіндісімен ағаш негізге бекітетін материалдардан жасағанда, мына жайттарды ескеру қажет:

- цемент ағашқа жабыспайды, оған ПВА желімін немесе кез келген басқа арнайы қоспаны жағу керек. Ағашты алдын ала грунттау міндетті емес, алайда мықты жабыстыру үшін цемент-құмды ерітіндіге судың үштен бір бөлігіне тең мөлшерде ПВА желімін қосу ұсынылады. Мұндай қоспа ерітіндінің иілімділігін арттырып, оның ағаш бетінде жарылмай, біркелкі жатуына мүмкіндік береді;

Монтажды тор

Грунттау қоспасы

• мозаиканы ағашқа жапсыру үшін цемент-құм ерітіндісін қолдануға болады, оған икемділігін арттыру үшін ПВА желімін қосады. Сонымен қатар эпоксидті шайырды да қосуға болады, бірақ онымен жақсы желденетін бөлмеде жұмыс істеу керек.

Желім кеуіп қалмауы үшін оны жұмыс басталар алдында аз мөлшерде дайындайды.

Оқы, қызық!

Ежелгі римдіктер мозаиканың негізі ретінде қазіргі бетонға ұқсайтын арнайы цементті қолданған. Оның құрамына жанартау шаңын, әк және тас үгінділерін қосқан. Осы материалдың беріктігінің арқасында 2000 жыл бұрын жасалған римдік мозаикалар өзінің бастапқы түрін сақтап тұр.

Орындап көр

Мозаиканың негізін дайында. Өлшемін өзің таңда: жеке жұмысқа – шағын, топтық жұмысқа – көлемді өлшемді ал. Ол үшін:

- негіз материалын (гипсокартон, ұшқат, қабырға, топырақ және т.б.) таңда;
- мозаикаға арналған негіз бетін кір мен шаңнан тазарт;
- негізді егеуқағазбен тегісте (қажет болса).

Егеуқағаз – материалдардың беттерін өңдеу, жылтыратып тазалау үшін қолданылатын, ұсақ абразивті ұнтақтармен қапталған иілгіш қағаз немесе матадан жасалған материал.

- Қажет болған жағдайда негізді грунттау қоспасымен өңде;
- желім жақсы жабысу үшін тісті шпатель көмегімен негіздің бетін қиыршықты етіп жаса. Шпательдің тісті жағымен қаптау материалының негізге жақсы жабысуын қамтамасыз ететін ойықтар жаса.

Шпатель – керамогранит, кафель, мозаика және басқа да өңдеу материалдарымен жұмыс істеуге ыңғайлы құрылыс құралы.

Рим мозаикасы

Тісті шпатель

Егеуқағаз

Құрылыстық шпатель

Негізді өңдеуге арналған материалдарды дайындау

Негіз бетін кір мен шаңнан тазарту

Егеуқағазбен жазықтықты тегістеу

Ақауларды шпательмен түзету

Ерітіндіні жағу

Тісті шпательмен тегістеу

Қауіпсіздік ережелері

1. Жұмыс кезінде өткір құралдар мен электр құрылғыларын абайлап пайдалан, қолыңды кесіп не жарақаттап алма.
2. Желім мен грунттау қоспасымен жұмыс істегенде бөлмені желдетіп, заттардың теріге немесе көзге тиюінен сақтан.

Ойлан және сұрақтарға жауап бер

1. Мозаика негізі үшін материалды қалай таңдайсың? Неге?
2. Мозаиканы негізге салмас бұрын оны неге тазалап, тегістейді?
3. Негіз бетін неге кедір-бұдыр етеді?
4. Қандай материалдар мозаика негізіне жарамайды? Неге?

Қолда бар материалдардан жасалған мозаика

Сен осы тақырыпты меңгере отырып:

- ресайклд-арт ұғымымен танысасың;
- қолда бар материалдардан мозаика техникасында бұйымдар жасау ерекшеліктерімен танысасың;
- қолда бар материалдардан мозаика жасайсың.

Тірек сөздер:

қолда бар материал
ресайклд-арт

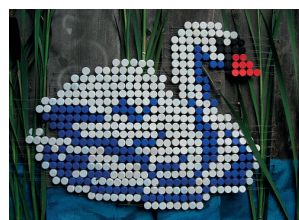
Суреттерге қара

Суреттердегі бұйымдар несімен ерекшеленеді? Сенің ойыңша, олар қандай материалдардан жасалған?

Сен білесің бе?

Мозаиканы қолда бар материалдардан, мысалы, әртүрлі тұрмыстық қалдықтар, сынған керамика, шыны ыдыстар, пластикалық заттардан жасауға болады. Айналамызда экологиялық қиындықтар тудыратын қоқыс қалдықтары көп. Шығармашылық адамдары үшін пластмасса, сынған шыны мен керамика, ыдыс қақпақтары, түйме, түйреуіш секілді қолда бар материалдарды қажетке жаратып, ерекше туындылар жасауға болады. Бұрын олар қоқыс немесе тұрмыстық қалдық саналса, енді «Ресайклд-арт» өнерінің бір бөлігіне айналды. **Ресайклд-арт** – қайта өңделген материалдар (қалдықтар) көмегімен жаңа көркем бұйымдар жасалатын заманауи өнер түрі.

Пластикалық қақпақтар

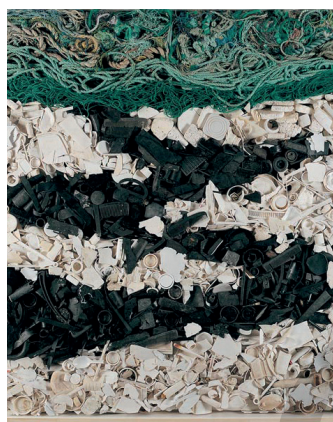

Жұмыртқа қабығы

«Ресайклд-арт» термині ағылшын тілінен «қайта өңделген өнер» деп аударылады. Бұл бағыттың мәні – адамдардың айналамыздағы заттарға және қоршаған ортаның экологиясына қатысты көзқарасын өзгертуге мәжбүрлеу.

Оқы, қызық!

• **Джон Дальсен** – австралиялық суретші. Ол Австралияның жағажайларынан табылған қалдықтардан мүсін, картина және инсталляциялар жасаумен танымал. Оның шығармашылығы алуан түрлі, жұмыстары жағажайдан табылған материалдармен жасалады және экология мәселелеріне назар аударады.

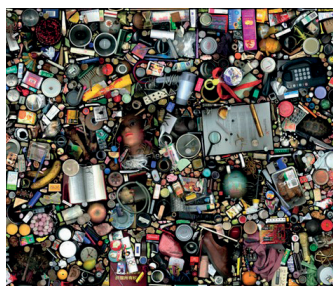
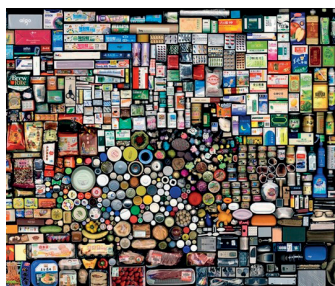
Джон Дальсен жұмысы

• **Сәуле Сүлейменова** – қазақстандық заманауи суретші. Ол фотосуреттермен салынған картиналарымен және түрлі түсті целлофанмен бейнеленген коллаждарымен танымал.

Сәуле Сүлейменова. «Целлофанды кескіндеме»

• Қытайлық суретші Hong Hao жиырма жылдан астам уақыт бойы адамдар тастаған әртүрлі заттарды жинап, таңғажайып өнер туындыларын – қоқыс мозаикаларын жасаған.

Hong Hao. Қоқыс мозаикасы

Орындап көр

Қолда бар кез келген материалдардан мозаика жаса. Мысалы, бөтелке тығындары, жұмыртқа қабығы, сынған әйнек пен ыдыс-аяқ, пластикалық бөтелкелер тағы басқа материалдарды пайдалануға болады.

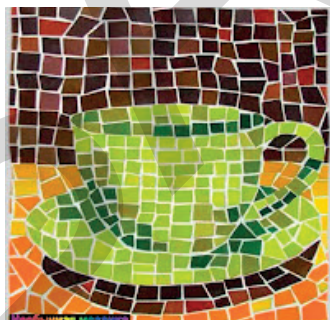
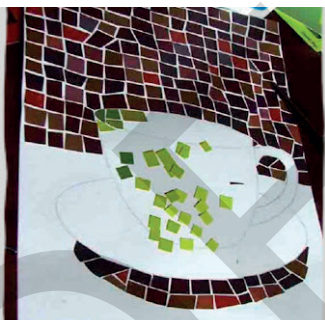
1. Мозаиканың нобайын сал.
2. Қолда бар материалдарды дайындап ал. Оларды мозаикада қолданатын пішіндерге сәйкес кесіп алып, қораптарға сұрыптап сал.
3. Желімдегіш құралдарды дайында. Пластмассадан жасалған мозаиканы желімдеу үшін ақ немесе мөлдір консистенциялы желімді, мысалы, ПВА желімін, шебер-желім, желімді қоспаларды қолдануға болады. Олар мозаиканың әр элементін негізге мықтап жапсырады.
4. Нобайды көшірме қағаз, калька көмегімен негізге көшір.
5. Тессераларды жабыстыруға кіріс. Желімді негізге тікелей жағып, мозаика бөлшегін жабыстыр. Оны үстінен басып, тегіс тұруы үшін аздап жылжыт. Осылайша барлық мозаика бөлшектерін жабыстыр. Мозаика элементтерінің арасы бірдей болуы маңызды.
6. Желімделгеннен кейін мозаиканы құрғақ шүберекпен сүртіп, астында қалған ауаны шығарып, желіммен жақсылап жабыстыр. Бұл мозаиканы берік етеді.
7. Қажет болса, резеңкелі шпательмен тегістеп шық.
8. Жұмыс толық кепкеннен кейін, мозаиканың бетіне ылғал мен кірден қорғайтын су өткізбейтін лак жақ.

1-үлгі

2-үлгі

Оқы, қызық!

Ресайклд-арт пайдаланылған заттарды жаңа үлгіде басқа мақсатта қолдану үшін үлкен қиял мен шығармашылықты қажет етеді. Пабло Пикассо сияқты суретшілер өз жұмыстары үшін газет бөліктерін пайдаланды және Марсель Дючам өз шығармаларына тұрмыстық заттарды енгізді.

Қауіпсіздік ережелері

Жұмыс кезінде көзіңе көзілдірік киіп ал. Қолыңа жұмыс қолғаптарын ки. Мозаикаға арналған қысқашты тұтқаның шетіне жақын жерінен ұста. Осылай ұстасаң, қозғалуға жеңіл болады, қолға салмақ аз түседі және мозаика бөлшектерінің пішіні оңай кесіледі.

Ойлан және сұрақтарға жауап бер

1. Неліктен суретшілер өз шығармаларында қоқыс пен қолда бар материалдарды көбірек пайдаланады?
2. Сенің ойыңша, ресайклд-артта не маңызды: шығарманың сыртқы түрі ме немесе оның экологияны сақтауға тигізер пайдасы ма?

Сен осы тақырыпты меңгере отырып:

- мозаика жасауға арналған табиғи материалдар туралы білесің;
- өнімге қойылатын талаптарға сай мозаиканы жасауға арналған табиғи материалдарды таңдап үйренесің;
- табиғи материалдардан мозаика жасайсың.

Тірек сөздер:

паркетри
ағаш кесіндісі
перламутр

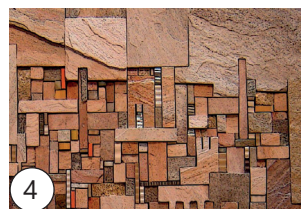
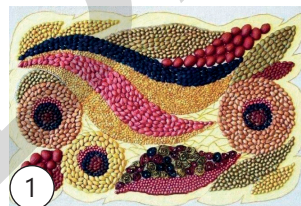
Суреттерге қара

Берілген суреттер бір-бірінен несімен ерекшеленеді? Олар қандай материалдардан жасалған (1,2,3,4 - суреттер)? Материалдар образдарды қабылдауға қалай әсер етеді?

Зертте

Мозаика жасау үшін әртүрлі фактуралы, қасиетті, түрлі түсті табиғи материалдар қолданады. Негізгі қолданылатын материалдар қатарына тас (әртүрлі жынысты тастар, қиыршық тастар), бақалшық (перламутр) және ағаш түрлері жатады.

Тастан мозаика жасау үшін гранит, оникс, мәрмәр, травертин, кварц, сланец қолданылады. Бұл материалдарды көбінесе флоренциялық мозаикада қолданады, оны кейде «тас картинасы» деп те атайды. Бейнелерді түрлі түсті гаммалы, текстуралы асыл немесе жартылай асыл тастарды, олардың бөлшектерін зергерлік шеберлікпен қондыра отырып, жасайды. Мозаикадағы минералды бөлшектер арасындағы шегаралар неғұрлым байқалмаса, соғұрлым шебер жұмысы соғұрлым бағалы саналады. Мұндай шеберлікті меңгерген суретшілер тастың табиғи ерекшеліктерін пайдаланып, бай сюжетті көрініс сала алады.

Флоренциялық мозаика.
Ірі план

Флоренциядағы Қасиетті Ионна
баптистериясы. Якопо Торрити
мозаикасымен безендірілген.

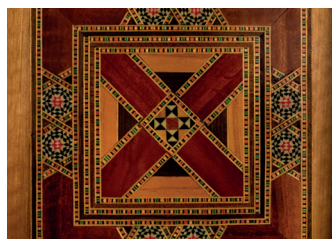
Бақалшықтан жасалған мозаика бедерлі болып келеді. Бақалшықтарды тұтас және кесіп қолдануға болады. Мозаикада **перламутр** деп аталатын теңіз және тұщы су моллюскалары қабықтарының ішкі қабаты да қолданылады. Әртүрлі пішіндегі және реңктегі перламутрды ұсақ жалпақ чипс түрінде кесіп, жұмсақ перламутрлы жылтырына дейін тегістейді. Оны көбінесе сәндік-қолданбалы өнер туындыларын инкрустациялауда қолданады.

Ағаштан мозаика жасауда әртүрлі ағаш түрлерінің тұтас бөліктері (кесінділері) мен жұқа тақтайшалар (шпон) пайдаланылады. Ағаш мозаикасының негізгі артықшылықтары: экологиялық тұрғыдан таза, берік және жылуды сақтайды. Оны жасау барысында маркетри, интарсия, паркетри әдістері қолданылады.

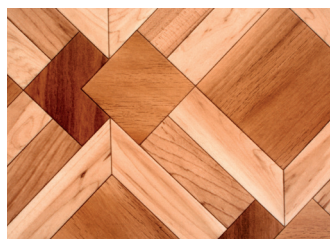
Паркетри – әртүрлі текстуралы және түрлі түсті жұқа ағаш кесінділерін (шпон немесе тұтас бөліктері) бір-бірімен бұрыштарын сәйкес келтіре құрастырып, сәндік геометриялық ою-өрнек жасау әдісі. Паркетридің маркетриден айырмашылығы – қарапайым шаршы, тіктөртбұрышты қарапайым, қайталанатын ою-өрнектермен сипатталады.

Интарсия

Маркетри

Паркетри

Анықта

Мозаика техникасында қандай табиғи материалдардан қолөнер туындысын жасауға болады?

Оқы, қызық!

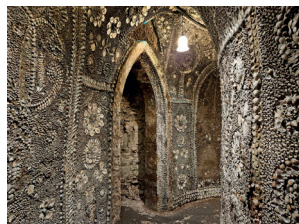
Маргиттегі бақалшық қаласы – Англиядағы ең жұмбақ орындардың бірі. Бұл 30 метрлік тоннель, төбесінен түбіне дейін ұлу қабыршақтарымен қапталған. Жалпы саны шамамен 4,6 миллион қабыршақ, олардың ең ірі екеуінен басқа барлығы жергілікті ұлулардан алынған. Үңгірдегі ою-өрнектер өте мұқият орындалған, жұмыстың ұқыптылығы таңғалдырады.

Орындап көр

Табиғи материалдардан мозаика жаса. Бірақ алдымен:

- 1) нобай мен негізге арналған материал (картон, фанера және т. б.) дайында;
- 2) табиғи материалдарды таңда (тастар, қиыршық тастар, ағаш кесінділері, ракушкалар, бұршақ, емен жаңғағы және т. б.);
- 3) желім дайында;
- 4) орындауға кіріс.

Маргиттегі бақалшық қаласы

Басшылыққа алынатын ұсыныстар

Жұмыс барысында мыналарды ескер:

- суреттің өлшемі мен масштабын;
- мозаиканың егжей-тегжейлі бейнесін жасау үшін материалдың түстен-түске ауысу мүмкіндіктерін, қасиеттері мен текстурасын;
- тессералар пішіндерін ескеру қажет, себебі табиғи материалдардың пішіндері әртүрлі болады;
- мозаикалық композиция жасау кезінде табиғи материалдарды негізге бекітудің өзіндік техникасын ескер. Мысалы, ұнтақ табиғи материалдарды (жарма немесе кәріптас үгіндісі) негізге төгу әдісімен қолданылады, өсімдік тұқымдары мен емен жаңғақтары, кішкентай қиыршық тастар бақалшықтар тікелей құрастыру әдісімен мозаикалық негізде орындалады;
- кейбір табиғи материалдардың іші қуыс және сынғыш болады, оларды тек қабырға панноларда ғана қолданады;
- табиғи материалдардан жасалған мозаика жасау үшін ақ немесе мөлдір консистенциялы желімді қолданады;
- дайын жұмысты әмбебап лакпен боя. Ол уытты емес және иіссіз.

Топыраққа салынған қиыршық тастардан жасалған мозаика

Ойлан және сұрақтарға жауап бер

1. Мозаика үшін басқа қандай табиғи материалдарды қолдануға болады?
2. Табиғи материалдар қандай қасиеттерге ие және олар жұмыс нәтижесіне қалай әсер етеді?

1.7

Мозаикадағы комбинация (аралас) техникалары

Сен осы тақырыпты меңгере отырып:

- мозаикадағы комбинация техникаларымен танысасың;
- комбинация техникасында мозаика жасайсың.

Тірек сөздер:

комбинация (аралас) техникасы

Зертте

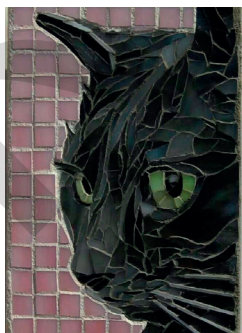
Дәстүрлі мозаикада негізінен бір материал қолданады, ол – тас, смальта немесе керамика. Айрықша көркемдік әсер туғызу үшін әртүрлі материалдардың комбинациясы қолданылады. Мысалы, тастың күңгірт жағы әйнектің жылтыр бетімен, керамиканың кедір-бұдыр беті металдың тегіс жағымен біріктіріліп, жаңа көрініс жасайды. Мозаикада мына комбинациялау техникалары қолданылады:

- бейнелер;
- әртүрлі материалдар;
- әртүрлі құрастыру әдістері;
- материалдардың әртүрлі қасиеттері бойынша.

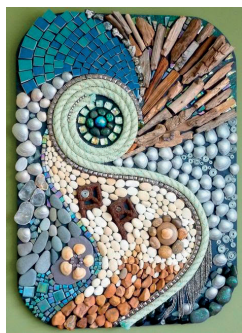
Мозаикада әртүрлі материалдар мен техникаларды араластырып, көркем әрі есте қаларлық туындылар жасауға, түрлі эмоциялар мен идеяларды жеткізуге болады.

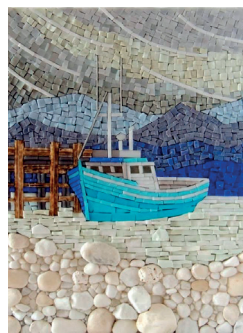
Суреттерді комбинациялау

Әртүрлі жинақтау әдістерін комбинациялау

Материалдардың әртүрлі қасиеттері бойынша комбинациялау

Әртүрлі материалдарды комбинациялау

Ойлан

Комбинациялау техникасында жасалған мозаикаларға қара. Техника мен материалдардың комбинациясы шығарманың қабылдануына қалай әсер етеді? Саған басқаларға қарағанда комбинациялау техникасының қандай түрі ұнады? Неліктен?

Сен білесің бе?

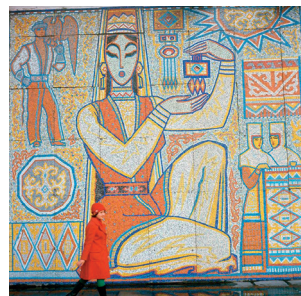
Қазақстанда мозаика өнері 1965-1985 жылдары қарыштап дамыды. Монументалист-суретшілер Е. Сидоркин, В.Твердохлебов, М. Кенбаев, Н. Цивчинский, М. Антонюк және тағы басқалары модульдік мозаика жүйесін қолданды. Онда шеберханада қыштақтайларды бетон блоктарға жинақтап, содан кейін ғимарат қабырғасына жапсыратын. Бұл жүйе ірі масштабты мозаика жасауға мүмкіндік берді. Қазіргі кезде Қазақстанда Кеңес заманында жасалған кейбір монументалды мозаикалар мен фрескалардың жойылу қаупі бар. Сондықтан Кеңес заманындағы туындыларды қалпына келтіру жұмыстары қолға алынып жатыр. Бүгінгі таңда жаңа технологиялар мен материалдар көмегімен мозаика шеберлері ерекше туындылар жасауда. Заманауи мозаикада жазықтықтағы ою-өрнектер ғана емес, сонымен қатар көркемдік ерекшелігімен таңғалдыратын көлемді бейнелер де жасалып жатыр. Бейнероликті көр.

Оқы, қызық!

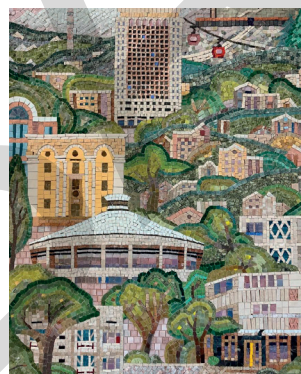
Владимир Твердохлебов – Қазақстан монументалды өнерінің негізін қалаушыларының бірі. Ол римдік және флоренциялық техникада көптеген мозаика, рельеф, қабырға суретін, витраж, плакат және қолдан тоқылған гобелендер жасаған. Алматыдағы сәулет, мүсін және мозаика өнерлерінің синтезін құрайтын «Зодиак белгілері» атты субұрқақ авторы. Бейнематериалды көр.

Орындап көр

Комбинациялау техникасының түрлерін қолдана отырып, мозаикалық панно жаса. Ол үшін алдымен:

«Кәдесый ұстаған қыз». Алматы, 1981 ж.

«Art Oskolok» студиясы. Алматы, 2024 ж.

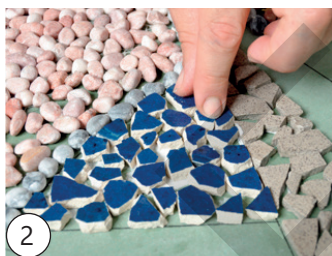

«Зодиак» фонтаны

- материалдарды, негізді және нобайды дайында;
- комбинациялау әдістерінің, материалдардың, текстуралардың үйлесімін анықтау үшін «құрғақ» түрде мозаиканы жинақта.

Есте сақта:

- мозаиканың жеке бөліктері арасындағы саңылаулар да көркем шығарманың бір бөлігі болып табылады;
- панноның жеке элементтері жалпы түстік үйлесім мен композицияның тұтастығын бұзбауы керек;
- егер мозаика текстуралы немесе кеуекті материалдардан жасалса, ысқылау ерітіндісін қолданудың қажеті жоқ;
- ақ түсті ысқылау ерітіндісі мозаикалық өрнектерді өңсіз етеді.

Қауіпсіздік ережелері

- Цемент, әк, құрғақ қоспалармен жұмыс істегенде көзілдірік және бет-перде кию керек;
- сынғыш, оңай сынатын материалдармен (шыны, керамика және т.б.) жұмыс істегенде қорғаныш көзілдірігін, қолғап ки және өте мұқият бол;
- бояу материалдарымен, еріткіштермен жақсы желдетілетін бөлмеде ғана жұмыс істе;
- жұмысты аяқтағаннан кейін барлық материалдар мен құралдарды жинап қой.

Ойлан және сұрақтарға жауап бер

Сенің ойыңша, елімізде мозаика өнері дамып жатыр ма? Бұл немен байланысты?

Сен осы тақырыпты меңгере отырып:

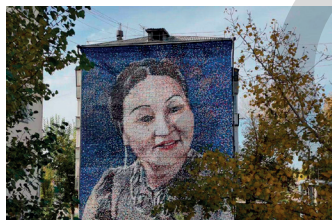
- шығармашылық жұмыстардың таныстырылымын ұйымдастыруды үйренесің;
- көрмеге шығармашылық жұмысыңды дайындайсың;
- жасалған мозаиканы талдайсың.

Тірек сөздер:

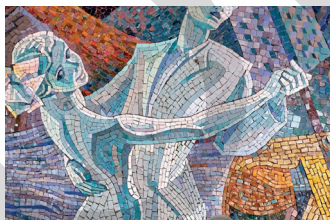
интерьер
экстерьер

Ойлан

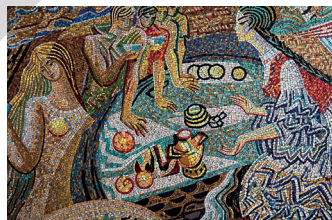
Сен қалай ойлайсың, қасбеттердегі муралдар мен мозаикаларды көрермендерге қалай таныстыруға болады? Өз жұмысыңды аудиторияға ұсыну барысында қандай жайттарға назар аудару қажет? Монументалды мозаикалық панноны ұсыну үшін қандай дайындық жүргізу қажет?

Күләш Байсейітова
портреті. Авторы Адай
Исажанов. Астана

«Мектептегі кезең».
Авторы Юрий
Александров. Астана

«Тың даласы».
Авторы Михаил Антонюк.
Астана

Зертте

Мозаика таныстырылымының өтетін жері оның орналасуына байланысты таңдалады, себебі ол монументалды-сәндік өнермен, сәулеттік немесе табиғат ортасымен тығыз байланысты. Панно интерьердің (ғимараттың ішкі кеңістігі), экстерьердің (ғимараттың сыртқы көрінісі) немесе ландшафтық дизайнның (табиғат аясындағы үйлесімді және функционалды кеңістік) бөлігі бола алады.

Презентация кезінде келесі жайттар туралы айту ұсынылады:

- панноны жасау идеясы мен үдерісі туралы;
- түстер үйлесімі мен материалды таңдау туралы;
- композициялық шешім мен жұмыстың мазмұны туралы;
- таңдалған техника мен орнату тәсілі туралы.

Әсерді күшейту үшін әңгіменді интерьер мен экстерьердегі мозаикалық паннолардың фотогалереясымен толықтыруға болады. Бұл панноның кеңістікке, ғимарат қасбетіне немесе табиғи ортаға қалай үйлесімді енетінін және олардың бірегейлігін айқындайтынын көрсетуге көмектеседі.

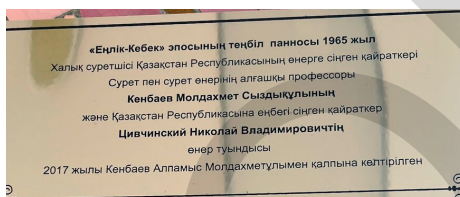
Орындап көр

Көрме ұйымдастырып, жұмысыңды таныстыр.

- Таныстырылымды дайында. Онда өзің және өз жұмысың туралы не айта алатыныңды ойластыр. Тақырып пен идеяға баса назар аударып, материал мен техниканы таңдау себебін түсіндіруіңе болады.

- Жұмысыңның этикеткасын дайында. Шағын қағазға жұмыстың атауын, қолданылған материалды, бұйымның техникалық сипаттамасын және авторы жайлы деректерді (аты-жөні, сынып, мектеп) жаз. Жазбаға арнайы қолайлы қаріпті таңда, әріптердің өлшемі мен түсін анықта. Дайындалған этикетканы жұмысқа бекіт.

- Жұмысыңа қатысты кері байланыс алу жолдарын ойластыр.

М. С. Кенбаев мозаикасына жасалған этикетка

Өз жұмысыңа талдау жаса

Сұрақтарға жауап бере отырып, өз жұмысыңды талда және бағала.

- Мозаиканың қай элементтері өте жақсы шықты?
- Қандай материалдар мен түстерді таңдадың? Неліктен? Идеяны жеткізуге олар қалай көмектесті?

- Панноның ерекшелігі неде? (композиция, ұқыптылық, түстерді таңдау, өзіндік ерекшелігі)? Неліктен олай ойлайсың?

Кері байланыс алу үшін пікір парағын дайында, онда көрермендер өз тілектері мен ойларын қалдырады. Бұл сенің жұмысыңның күшті және әлсіз жақтарын анықтауға көмектеседі.

Ойлан және сұрақтарға жауап бер

1. Көрмеге дайындық кезінде неден қиналдың?
2. Шығармашылық жұмыстар таныстырылымының маңызы неде?
3. Сенің ойыңша, монументалды туындылардың таныстырылымын сәтті өткізу үшін тағы не қосар едің?

Бөлім қорытындысы

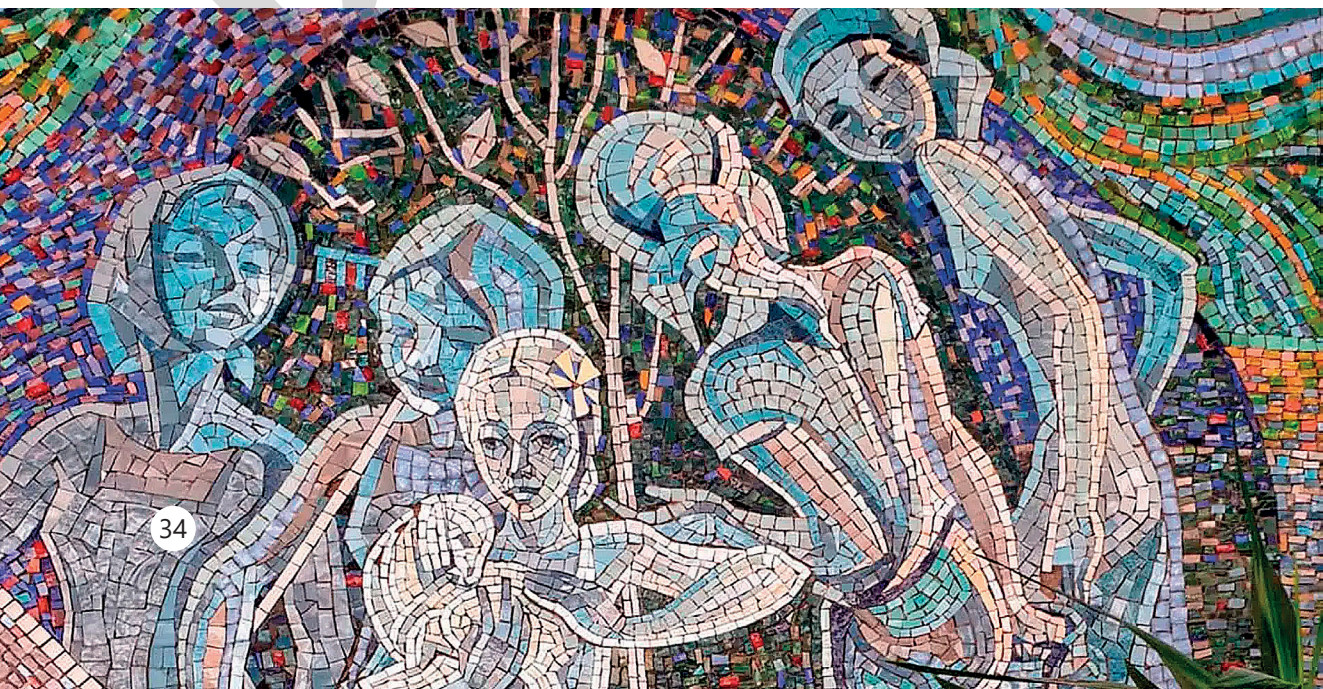
Бұл тарау тақырыптарын оқу барысында мозаиканың өзіндік ойынды білдіруге және көрерменге жеткізуге мол мүмкіндік беретінін түсіндің.

Сабақтарда мозаика өнерінде материалдарды, техника мен технологияларды үйлестіріп қолдануды үйрендің. Мозаикалық жұмыстарды жасау үшін дәстүрлі (мәрмәр, смальта), табиғи, қайта өңделген және заманауи материалдардың бәрін де пайдалануға болатынын түсіндің. Олар идеяңды шығармашылықпен жеткізуге, сәулеттік кеңістікке әсемдік пен жайлылық беруге мүмкіндік береді.

Сабақ барысында мозаика өнерінің әлі де танымал екенін байқадың. Бұл оның материалдарының қолжетімді әрі арзан болуымен байланысты. Сонымен бірге мозаика шығармашылық ойлауды, қиялды, ұсақ моториканы, шыдамдылық пен ұқыптылықты дамытады.

Материалдармен жұмыс істеу және тессераларды төсеу дағдылары саған болашақта да қажет болады. Сен өз идеяларыңды жүзеге асырып, адамдарға қуаныш сыйлап қана қоймай, одан табыс таба да аласың.

«Мектептегі кезең». Мозаикалық панно.
Авторы Юрий Александров. 1974 ж., Астана

Мазмұны

Кіріспе.....	3
1-тарау. Сәндік-қолданбалы өнер.....	5
1.1. Мозаика – сәндік-қолданбалы өнердің бір түрі.....	6
1.2. Мозаика техникалары: материалдары мен тәсілдері.....	10
1.3. Нобайды сызу және материалдарды таңдау	14
1.4. Мозаикалық панно негізін дайындау.....	17
1.5. Қолда бар материалдардан жасалған мозаика.....	21
1.6. Табиғи материалдардан мозаика жасау.....	25
1.7. Мозаикадағы комбинация (аралас) техникалары.....	29
1.8. Жұмыстың таныстырылымы және көрмені ұйымдастыру.....	32
Бөлім қорытындысы	34
2-тарау. Дизайн және технология.....	35
2.1. Ұлттық тұрмыстық бұйымдар: пішіні, қызметі және дизайны.....	36
2.2. Ұлттық бұйымдарды дайындау материалдары мен тәсілдері.....	40
2.3. Бұйымды жобалау: идея, нобай, жұмыс жоспары.....	44
2.4. Ұлттық бұйымдарды жасауға арналған материалдарды таңдау және дайындау	47
2.5. Былғарыдан бұйым жасау.....	50
2.6. Ағаштан бұйым жасау	54
2.7. Бұйымды безендіру және әрлеу.....	58
2.8. Бұйымды безендіру және әрлеу	62
Бөлім қорытындысы	64
3-тарау. Дизайн және технология (үстел ойындарын жобалау)	65
3.1. Үстел ойындарының даму тарихы мен эволюциясы	66
3.2. Үстел ойынының тұжырымдамасын әзірлеу	70
3.3. Үстел ойынын жобалау: құрылымы және графикалық сызбасы.....	74
3.4. Үстел ойынын жасау. Материалдарды дайындау	78
3.5. Бөлшектерді ағаш және қолда бар материалдардан жасау	81
3.6. Үстел ойынын жасау. Ойын алаңы.....	84
3.7. Үстел ойынын жасау. Ойын құралдары.....	87
3.8. Көркем безендіру: үстел ойынының қаптамасы.....	90
3.9. Ойынды сынақтан өткізу: қызметі және қауіпсіздігі.....	93
3.10. Үстел ойынының таныстырылымы.....	96
Бөлім қорытындысы	98

4-тарау. Үй мәдениеті	99
4.1. Агротехнологияны дамытудағы ғылымның рөлі	100
4.2. Тұрмыстық техниканы таңдау: функционалдылық, тұрақтылық, сенімділік.....	104
4.3. Тұрмыстық техниканы пайдалану қауіпсіздігі мен ережелері.....	108
4.4. Үй-жайларды жөндеуге және әрлеуге арналған заманауи шешімдер	111
4.5. Қабырғаларды ішкі әрлеу жұмысы: бастапқы кезең	115
4.6. Қабырғаларды ішкі әрлеу: таза әрлеу.....	119
4.7. Еден төсемдері: таңдау, монтаж, күтім	122
4.8. Заманауи төбелер: құрылысы, әрлеу, жарықтандыру	125
Бөлім қорытындысы	128
Қауіпсіздік ережелері.....	130
Глоссарий.....	139
Пайдаланылған әдебиеттер тізімі.....	140